

УДК (323.113-055.2)(=161.2):[308:303.686]

СОЦІАЛЬНИЙ ПОРТРЕТ УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОК – ТРУДОВИХ МІГРАНТОК КРІЗЬ ПРИЗМУ ЇХНІХ СПОГАДІВ

О. С. Химович

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000, Україна,
ksjyshonhello@yandex.ru*

У статті використовуватимуться матеріали власного архіву автора. Протягом 2008–2011 рр. було зібрано 30 нарративних інтерв'ю, проте в період 2008–2009 рр. було зібрано 10 нарративних інтерв'ю з жінками трудовими мігрантками. Мета статті полягає в тому, щоб сконструювати характеристики соціального портрету українських жінок трудових мігранток.

Ключові слова: міграція, трудові мігранти, соціальний портрет.

Сьогодні в соціології є чимало дискусій навколо тематики трудової міграції та самих трудових мігрантів. Проблемою для нас все ж таки залишається мало дослідженим портрет самих трудових мігрантів: яку інформацію потрібно використовувати, узагальнені статистичні дані, які змалюють нам загальну картину, що вже само по собі є важливо, проте для нас цікавим виявилось сконструювати портрет трудового мігранта з власних слів мігрантів, зокрема жінок, в чому ж таки полягає особливість українських жінок трудових мігранті.

Мета статті – розкрити соціальний портрет українських жінок трудових мігранток, на підставі аналізу власного архіву автора. У межах цього дослідження нашими основними завдання є на підставі визначених термінів розробити критерії для аналізу соціального портрету українських жінок трудових мігранток та розкрити особливості соціального портрету українських жінок трудових мігранток на основі емпіричного матеріалу.

Спочатку розглянемо деякі теоретичні аспекти явища міграції загалом та особливості міграційних процесів в Україні. Міграція як явище виникла і розвивалась одночасно із людством. Більшість країн у світі, на різних етапах розвитку тією чи іншою мірою були залучені у різні міграційні процеси: чи то в ролі країни–донора – постачальника трудових ресурсів, чи то у ролі країни–реципієнта.

Серед робіт, присвячених дослідженням міграційних процесів, в Україні в кінці 90-х – 2000-х рр. можемо виокремити праці як теоретико-методологічного, так і прикладного характеру (Хомра О., Прибиткова І., Євтух В. та ін). Комплексні міждисциплінарні дослідження проблем міграції населення України проведені групою вчених під егідою Управління зі справ міграції та біженців Державного комітету зі справ національностей та міграцій України (Малиновська О.), Підкомітетом Верховної Ради з питань

прав людини, національних меншин та міжнаціональних відносин (Удовенко Г.) [3]. Питання щодо регулювання наслідків міграційних процесів в Україні обговорюються з 90-х рр. XX ст. Проблемами міграційної політики займаються Банних В., Беляєв О., Васильченко В., Петрова Т., Ємець О., Новік В. та ін. [3].

Трудова еміграція/міграція у Радянському Союзі було “закритим” явищем у суспільстві та у науковців. Проте це не означало, що еміграції в СРСР не було. [1].

Після проголошення незалежності України різко зросла кількість емігрантів. Причиною цього стало як падіння “залізної завіси”, створення відповідної законодавчої бази, суттєве спрощення механізму оформлення документів на виїзд, так і падіння життєвого рівня населення через економічну кризу. Після непередбачених реформ початку 90-х рр. XX ст. більша частина населення країни опинилась за межею бідності. Зростання безробіття, мізерні заробітні плати та повна затримка їх виплат, відсутність перспектив професійного зростання, економічна нестабільність, відсутність безпеки громадян служили і продовжують служити підставами для потужних міграцій населення [2].

Сьогодні соціологи виділяють такі категорії мігрантів:

- 1) особи, які вирішили повернутися на свою історичну Батьківщину заради воз'єднання сім'ї чи з інших обставин; їх ще називають у літературі “етнічні емігранти”;
- 2) особи, які виїжджають за кордон у зв'язку із економічними труднощами (безробітні – з надією знайти роботу за кордоном, працюючі – з надією знайти більш високооплачувану роботу, ніж у себе вдома) тощо [1].
- 3) особи, які виїжджають на навчання;
- 4) особи, які одружуються з представниками інших країн, тощо.

Як показують дослідження одним із найефективніших способів виживання виявилася тимчасова трудова міграція за кордон. Справжні її розміри невідомі, в різних версіях експертів фігурують цифри від 3 до 4 мільйонів [8] ще й тому, що багато людей виїжджають як туристи чи гості в різні країни і часто залишаються там як нелегали. Навіть враховуючи певні позитивні наслідки цього процесу (зменшення рівня безробіття і соціальної напруженості в суспільстві, поповнення валютного фонду України за рахунок трансферних переказів частини доходів працівників-мігрантів на Батьківщину тощо), не можна закривати очі на його негативні сторони. Так, наприклад, вітчизняний ринок втрачає найактивнішу і найконкурентноспроможнішу частину трудового потенціалу країни [7].

Альтернативою еміграції, або, як її ще іменують, виїзду на постійне місце проживання до зарубіжних країн, виступає тимчасова трудова еміграція, досвід якої вже набули члени кожної десятої української родини. Як показує статистика, найважливішими напрямками для трудових мігрантів є Росія та Польща, трохи менше заробітчани виїжджає у Німеччину та Чехію. Понад половину мешканців України, котрі працювали за кордоном, працевлаштувалися там на підставі усної домовленості з роботодавцем, без юридичного оформлення трудової угоди. Натомість решта укладала трудову угоду або ще в Україні, або в країні тимчасового перебування. Багато з тих, хто вже має закордонний виробничий стаж, мають намір упродовж найближчого року знову поїхати за кордон на тимчасові заробітки [6].

Отже, для створення соціального портрету, ми опиратимемося на явище трудової міграції. Трудова міграція – це соціальний процес, що передбачає перетин внутрішнього адміністративно-територіального чи зовнішнього кордону держави особою чи групою осіб у пошуках роботи з метою покращення свого (або своєї сім'ї) матеріального становища легально або не легально, на певний період часу або назавжди. Відповідно тут можна виділити три основні компоненти трудової міграції: країна походження (країна – донор), країна призначення (країна – реципієнт) та трудовий мігрант (особа чи група осіб, що здійснюють трудову міграцію).

Що ж стосується самої категорії “соціальний портрет”, часто застосовується у наукових розвідках, без будь-якого глибшого осмислення чи операціоналізації. Так, наприклад, авторка Музика Л. І. в одній із своїх статей “Трудова міграція українців до ЄС: сучасний стан, проблеми та шляхи їх вирішення” сформувала портрет трудових мігрантів на основі таких категорій як:

- мета виїзду;
- країна, де працевлаштувалися;
- сфера зайнятості;
- вік мігрантів;
- стать;
- статус перебування за кордоном (легально, нелегально);
- проблема повернення [4].

Варто зазначити, що соціальний портрет автор описувала на основі базових соціально-демографічних характеристик. Можливо цей поділ зумовлений характером даних, що використовуються в дослідженні – статистичні дані, зібрані держкомстатом. Натомість для розкриття соціального портрету українських трудових мігрантів у всій його складності, на нашу думку, треба застосовувати якісні методи соціологічних досліджень. Зокрема, ми зібрили на протягом 2008–2011 рр., було зібрано 30 нарративних інтерв'ю, проте в період 2008–2009 рр. було зібрано 10 нарративних інтерв'ю з жінками трудовими мігрантками. Всі інтерв'ю, було зібрано на території Львова та Львівської обл., оскільки за даними держкомстату, саме Західна Україна є одним із найбільших постачальників трудових мігрантів. Вік жінок, в основному, від 22 до 55 років. Пошук респондентів здійснювався методом “снігової кулі” (дані про респондентів наведені у додатках). Всі опитані нами респонденти, проживають на території Львівської області, а саме м. Миколаєва, оскільки за даними держкомстату, саме це місто входить в число населених пунктів з високим рівнем замученості до трудової міграції. Інтерв'ю проводилося методом напівструктурованого інтерв'ю, яке включало наступні блоки: демографічні показники, (дата і місце народження, статус, діти тощо); опис родини з якої походить респондент; питання про населений пункт, регіон, середовище з якого походить респондент; питання що стосуються освіти респондента; виявлення причини виїзду, рефлексії стосовно перебування за кордоном, повернення та адаптації. Отже, на підставі отриманих даних ми пропонуємо доповнити соціальний портрет трудових мігрантів розроблений Музикою Л. І. наступними блоками:

- місце народження;
- освіта (шкільна, позашкільна, вища або середня освіта);

- обрання країни, куди здійснювалася трудова міграція;
- місце праці до виїзду, під час перебування за кордоном та після повернення до дому;
- взаємовідносини в сім'ї;
- процес адаптації за кордоном;
- мета поїздки;
- здоров'я трудових мігранток;
- соціальний статус.

Під час польової роботи автор зіткнулася із тією проблемою, що респондентки не дуже охоче розповідають про своє життя за кордоном. Оскільки, незважаючи на розмах міграційних потоків, у сучасному українському суспільстві явище трудової міграції має досить амбівалентний характер/негативний. Інша причина – це уявне пониження соціального статусу трудових мігрантів, які змушені виконувати малопrestiжну роботу, порівняно з посадами, які вони обіймали в Україні.

При аналізі розповідей наших респондентів постараємося пройти весь шлях їхнього життя по найбільших подіях, які вони пережили, на нашу думку. Практично всі з опитаних жінок народились в радянський період, тому їхня рання соціалізація проходила в час порівняної стабільності та впевненості в майбутньому.

Як наголошують респонденти в них вже все було наперед визначено, вони мріяли, що закінчать школу, здобудуть освіту, яку вони вважають за потрібну, влаштуються на роботу, одружаться. Розпад СРСР супроводжувався трансформацією у всіх сферах суспільної життєдіяльності – соціальній, культурній, економічній тощо. Кризові явища в економіці для багатьох українських сімей стали переломними у їх соціальних траєкторіях. Втрата роботи, мізерні заробітні плати і затримка з їх виплатою змушувала їх шукати різні способи розв'язання проблеми, причому самотужки, адже держава, здавалось, забула про своїх громадян.

Якщо розглядати місце народження наших респонденток, то всі вони є вихідцями із сільської місцевості, або маленького містечка. Цей факт є доволі цікавим з огляду на те, що без винятку інтерв'ю збиралися у місті. У пошуку респондентів, автор не орієнтувалася на те, щоб знайти вихідців із сіл. Проте виявлена ситуація дозволяє зробити припущення, що жінкам, які одного разу вже здійснили міграцію з села до міста, в майбутньому було простіше здійснити наступний міграційний крок – виїзд за кордон з метою заробітку. [9],[10];[13], [14], [15], [16], [17].

Отож, всі респонденти, яких було опитано автором, народилися в різних місцевостях; це опосередковано може свідчити про виховання, рівень освіти, потреб тощо. Серед опитаних є виняток (пані Анна), вона народилася в селі Верхньо – Дорожне, але через те, що в 5 років втратила матір, а батько знайшов нову сім'ю, виховувалася в дитячому будинку, що і позначилося на подальшій долі респондентки. Вона з раннього дитинства вчилася самостійно все вирішувати, постояти за себе, тому, як зазначила, вона пішла у Свідки Єгови, закінчила училище, вивчилася на повара. Що ж до інших респондентів, то вони практично всі до моменту одруження перебували під опікою батьків, тому весь час відчували підтримку. А от опинившись за кордоном їм було складно віднайти своє місце та й адаптуватися до нового середовища та їхнього способу життя: починаючи

від побутового рівня (справи по дому, догляд за дітьми тощо), закінчуючи особистим життям (відносини з друзями, чоловіком).

Місце народження впливає і на те, як у респонденти описують своє дитинство. Всі опитані жінки розповідали про своє дитинство, порівнюючи його із дитинством сьогоденних дітей. Вони вважають, що в них воно було кращим, цікавішим. Наприклад, пані Любов відповіла так: *“.. Ми ходили у мої роки ... ми ходили в кінотеатри на фільмибули дискотеки такі, була жива музика ... в наші роки було якось простіше і більше з душою, більше з любов'ю чи шо. А зараз, зараз не так як було в нас...”* [18].

Пані Марія проаналізувала своє дитинство так: *“.. виросла я в бідній сім'ї ... так шо ми собі самі організували ... дуже часто їздили з класом ... на дискотеку пішла в 10 клас і... я задоволена була тим своїм дитинством ... студентські роки дуже хороші...”* [16].

Варто зауважити, що всі жінки, крім (пані Оксани), здобули вищу та середню спеціальну освіту (див. табл. 2), а за кордоном виконували роботу, яка потребує певних практичних навичок, а не спеціальної освіти, адже робота по догляду за дітьми чи старшими, прибирання дому не потребує спеціального диплому. Хоча професійний статус жінок-мігранток понизився, вони все ж таки вважають своє становище доволі високим, тому що їхня сім'я забезпечена всім необхідним, діти здобувають освіту, вони придбали нове житло чи зробили капітальний ремонт старого.

Простежується своєрідний “статусний” парадокс: в Україні, зокрема в себе в рідному місті, респондентки займають високий статус, забезпечені всім необхідним, добре виглядають, шануються в сім'ї, їм заздрять сусіди та знайомих, зі слів пані Наталії, читаємо: *“.. люди звичайно, що заздрять...”* [13] і ці почуття сповнює їх гордістю. За кордоном вони виконують переважно некваліфіковану низькооплачувану роботу. Доволі часто міграція пов'язана з потребами дітей. Адже на Україні їхні нащадки мають змогу здобувати освіту в престижних учбових закладах, як правило, лише за рахунок батьків.

Незважаючи на те, що більшість трудових мігрантів працюють не за спеціальністю, деякі з них знаходять можливість працювати чи підробляти згідно зі своєю професією. Наприклад, пані Марта та Наталія, маючи дипломи швачок, працювали або підробляли швачками, перебуваючи на заробітках; отже і там професійна освіта стала в нагоді.

Переходячи до самої міграції, варто зазначити, що сучасні дослідники виділяють декілька причин трудової міграції українських громадян: економічні, особисті, соціально-професійні та культурні. Аналізуючи історії життя наших респонденток, бачимо, що через економічний чинник, незадоволення своїм матеріальним становищем виїхало 9 з 10 респондентів і лише 1 інформатор відзначила, що поїхала на роботу за кордон через сімейні негаразди. За словами цієї респондентки (пані Надії), якби вона не виїхала тоді з дому, то все могло б закінчитися в їхній сім'ї фатально: *“... Мені потрібно було терміново його лишатися, то можливо це могло закінчитися фатально, тому я тайком відкрила візу в Чехію”* [10].

Отже, більшість респондентів пояснюють свій виїзд за кордон незадовільним матеріальним становищем. Значна частина з опитаних перед від'їздом ставили за мету заробити гроші для “нормального проживання”, тобто придбання необхідних продуктів харчування, побутових речей, одягу тощо. Як зазначає респондентка пані Стефанія, *“на*

хліб насущний” [9]. Інша респондент виїхала для того, щоб заробити грошей для навчання дітей та добудувати будинок, який почали будувати ще 10 років тому. Отже, серед основних причини еміграції респонденти називають бажання заробити гроші для покращення умов проживання.

Що ж до місця праці, то спостерігаємо таку тенденцію. На початку свого перебування за кордоном всі опитані жінки були зайняті в домашньому секторі. Це зазвичай хатні робітниці, няні чи ті, які доглядали за людьми літнього віку. Нелегалізовані емігранти-жінки, працюючи нянями і доглядальницями, виконували додаткову неоплачувану працю по-хатньому господарству, і це було доволі обтяжливо, але іншого виходу не було, адже кожен тримався за свою роботу, яка, на їхню думку, добре оплачувалося, на відміну від того, яку заробітну плату, яку вони отримували на Україні. Однак з часом, коли жінки-трудова мігранти адаптувалися, вивчили мову, легалізували своє становище, вони найчастіше почали змінювати місце праці та місце проживання. Якщо раніше вони були прив'язані до дому і до сім'ї, в якій проживали, то тепер мають можливість винаймати окреме житло і працювати на краще оплачуваних роботах. Наприклад, найчастіше легалізована жінка-емігрант шукає роботу у кількох сім'ях, де займається лише прибиранням. Такий вид робіт надає їй вищого статусу порівняно з попередньо виконуваною роботою. Зі слів респондента пані Марії бачимо: “... *Спочатку працювала в сім'ї, де бавила дітей ...тепер маю чотири контракти, приходжу зі своїми ключами, прибираю ... після обіду маю трьох дітей ... до мене добре відносяться ... мені довіряють...*” [16].

Серед опитаних є жінка, яка працює на одній з фармацевтичних фірм. Респондент пані Ірина є швидше винятком серед опитаних, оскільки вона одружена з італійцем і саме в Італії бачить своє майбутнє як і майбутнє новонародженої доньки. До поїздки в Італію працювала в Польщі, Чехії. Безпосередньо в Італії працювала також по догляду за старшими людьми.

Також серед опитаних є пані Оксана, яка поїхала на роботу до Чехії відріє за чоловіком і на сьогодні не збирається повертатися. Вони придбали власний будинок, забирають із рідного міста Миколаєва свою доньку, хочуть, щоб вона пішла до школи та здобула освіту в Чехії. Як зазначає сама респондент, що сама може й повернулася би в Україну, тому що любить свій дім, але повертатися не хоче її чоловік, тому: “... *Час покаже ...*” [17]. Серед опитаних десяти жінок таких, які не збираються повертатися додому, на Україну, є двоє, і це, на нашу думку, стає проблемою для українського суспільства, тому, що це наймолодші респонденти.

Наші респондентки мають досвід роботи в таких країнах, як Італія, Чехія, Польща, Португалія, рідше Росія. Росія належить до країн, куди в більшості випадків виїжджають чоловіки і значно рідше – жінки. Італія, Португалія – це країни, так званого далекого зарубіжжя. У ці країни їдуть у переважній більшості на довготермінові заробітки. У Польщу та Чехію (країни близького зарубіжжя) виїжджають на короткотермінові заробітки. Також можна простежити наступну тенденцію: жінка-трудова мігрант виїжджає на роботу у країни близького зарубіжжя, а згодом, здобувши певний досвід, переїжджає у країни далекого зарубіжжя. Спонукальним чинником до такого переїзду є насамперед вищий рівень оплати праці. На думку респондентів, країни далекого

зарубіжжя є більш розвиненими і тому, якщо жінки психологічно готові до подальшої еміграції, вони переїжджають до них. Також дуже часто жінка їде в країну далекого зарубіжжя через збільшення своїх чи сімейних потреб, а відповідно й потреби грошей для сім'ї. Таку тенденцію можна простежити на прикладі пані Марти.: “... *На заробітки вперше поїхала в Польщу ... згодом діти підростали, проблеми були більші, витрати більші, мені потрібна була більша заробітна плата ... і я поїхала в Італію ...*” [12].

Ми виокремлюємо дві групи мігрантів за критерієм тривалості їх перебування за кордоном. Перша група – це довготривале перебування (5 і більше років). Таке довготривале безвиїзне перебування за кордоном дає право на легалізацію свого перебування і отримання статусу трудового емігранта. Це, своєю чергою, дає емігрантам можливість працювати на більш високооплачуваній роботі, право на щорічну відпустку, медичне страхування, а ще надію на те, що вони, можливо, в майбутньому отримуватимуть пенсію тієї країни, в якій працюють, і це буде для них значною допомогою та підтримкою в майбутньому. Зі слів пані Ірини читаємо: “... *З надією, що колись може і там пенсія якась буде невеличка, але буде, завжди надіємось ...*” [15]. Друга група – жінки, які щорічно повертаються на Батьківщину для того, щоб за якийсь час знову емігрувати за кордон. Це і визначає їхнє соціальне становище. Приїхавши на роботу за кордон, кожна із респондентів зіткнулася із різного роду труднощами: це нехтування респондентів як особистостей, незнання мови, найбільше пощастило тим, які працювали нянями, адже поруч із своїми вихованцями своїми вивчали мову; туга за домом, а особливо дітьми; переміна клімату та умов проживання.

Зі слів пані Марії, бачимо “... *Тебе за людину ніхто не сприймав, з тобою тут рахуються, а там з тобою не рахуються, ти не більше як наймичка, ти не маєш права підняти голови і щось сказати*” [16]; пані Наталія розповіла: “... *Конкретна така депресія за домом ... туга є, тому що росте твоя дитина без твого виховання ... багато наших жінок не витримують там ...*” [13].

Після того, як жінки-емігранти досягнули початково поставлених перед собою цілей, вони все ж не бажають повертатися на Батьківщину. У більшості інтерв'ю фігурує фраза: “...*Повертатися.... принаймі не зараз ...*” [11], [14], [15], [17], [18]. Причин на це є декілька. По-перше, заробітна платня, яку пропонують сьогодні в Україні, є для них занадто низькою. По-друге, проживши тривалий період за кордоном жінка-емігрант адаптувалася до рівня і стилю життя, який є за кордоном. По-третє, пропрацювавши за кордоном тривалий час і здавалось, вже втіливши в життя поставлені перед виїздом цілі, вони не готові сьогодні повернутися, тому що змінилися потреби та ставлення до багатьох речей, змінилися їхні цінності.

На момент проведення інтерв'ю 2 з 10 жінок після повернення на Батьківщину влаштувалися на роботу. Проте обоє в перспективі планують знову поїхати на роботу за кордон, адже свою нову роботу вважають тимчасовими заробітками. Пані Марта влаштувалася продавцем на ринку, а пані Стефанія – швачкою на капелюшний завод.

Респондент пані Ірина, яка виїхала в Італію на заробітки і там одружилася, народила доньку, також не збирається більше повертатися в Україну, тому що на сьогодні для себе, а тим більше для своєї доньки, не бачить тут майбутнього. Вона повертається на Батьківщину лише відвідати батьків та брата. Практично те саме заявляє пані Оксана,

яка виїхала на заробітки, пропрацювала там 2 роки і тепер забирає із собою дочку, адже в Україні, як запевняє респондент, в них немає майбутнього, якого б вони хотіли.

Важко оцінювати вплив на здоров'я трудової міграції, але часте перебування на сонці, недоспані ночі з дітьми та людьми літнього віку, тяжка й виснажлива робота респондентів в полі, постійні переживання через своє нелегальне становище, не могло не залишити слід на здоров'ї жінок-трудова мігрантів. Наприклад, зі слів пані Любов, читаємо: *"... Маю проблеми ... то трошки психіка ... стомлюється фізично, стомлюється розумов ... вдома підліковується, ходиш на масажі ..."* [18]. Пані Ірина вважає: *"... Ну звичайно, що стан здоров'я трошки похитнувся ... хребет, руки терпнуть ... трошечки треба себе кожний раз, коли приїжджаєш масажі, хребт на місце ставити ..."* [14]; зі слів пані Оксани бачимо: *"... Звичайно ... як працювала на фабриці 9 місяців там всюди стояли кварцові лампи, це ультрафіолетове світло ... зір, волосся, очі, шкіра ... постійно на ногах ... в 22 р. я маю сині жили ..."* [17].

Отже, трудова міграція, на нашу думку, має як негативні наслідки, так і позитивні. Зокрема серед негативних – з України виїжджають молоді, активні та здорові громадяни суспільства, а повертаються люди, або пенсійного, або передпенсійного віку, пасивні та, що найгірше, хворі члени суспільства.

До позитивних можемо віднести: перебуваючи на роботі за кордоном, українські жінки саме там в той складний період у своєму житті консолідуються, намагаються підтримати та допомогти одна одній, зі слів пані Любов читаємо: *"... Там вже так чекаєш того дня, так години, коли зустрічаємося, поговоримо, хтось розкаже своє наболіле, якісь проблеми хтось розкаже так і отак оте спілкування ну допомагає ..."* [18]. Кожна жінка – трудовий мігрант намагається хоча б трохи дотримуватись традицій, а також мірою можливостей, ходити до церкви.

Отже, у період трансформації суспільства важливо простежити динаміку перетворень різних соціальних груп, зокрема і таких груп як трудові мігранти. Таким чином, під час проведення дослідження нам вдалося з'ясувати основні характеристики жінок трудових мігранток, як особливої соціальної групи, на трансформацію якої впливають глобалізаційні процеси.

В епоху глобалізації, особливо на сьогоднішньому етапі, коли фінансова криза охопила всі країни світу, досвід трудових мігрантів, які будуть повертатися на Батьківщину, є неоціненним і вартим того аби його вивчали та використовували.

Варто зауважити, що саме міграційні процеси – це багатогранне явище, яке впливає на всі сторони розвитку суспільства: демографічне становище, економічну ситуацію, політику, релігійні переконання, національні та сімейні відносини тощо. Тому воно вимагає поглиблених систематичних досліджень, провідну роль в організації та проведенні яких відіграє соціологія.

Додаток №1

Демографічні та соціокультурні характеристики респондентів

Таблиця 1

Імена респондентів	Рік народження	Освіта	Вірсповідання	Сімейний стан	Кількість/стать дітей
Стефанія	1962	ПТУ	Греко-католик	Розлучена	Дві дочки
Надія	1964	ПТУ	Віруюча	Громадський шлюб	Дочка і син
Анна	1954	ПТУ	Свідок Єгови	Вдова	Три сини
Марта	1966	ПТУ	Греко-католик	Розлучена	Дочка і син
Наталія	1970	ПТУ	Греко-католик	Розлучена	Дочка
Ірина	1965	Технікум	Віруюча	Розлучена	Син
Ірина	1973	Технікум	Католик	Одружена	Дочка
Марія	1965	ВНЗ	Греко-католик	Одружена	Син і дочка
Оксана	1984	Школа	Греко-католик	Одружена	Дочка
Любов	_____	ВНЗ	Греко-католик	Розлучена	Дочка і син

Додаток №2

Короткі дані про перебування респондентів за кордоном зібрані в табл. 2.

Таблиця 2

Імена респондентів	Країна виїзду	Робота за кордоном	Кількість років перебування	Повернулася/приїжджає у відпустку
1	2	3	4	5
Стефанія	Польща	В полі, няня	10 років	Влаштувалася вдома на роботу
Надія	Чехія	З дітьми в пансіонаті	8 років	Відкрила власний бізнес вдома
Анна	Польща	В полі, на будівництві	з 2001 року до сьогодні	Продовжує працювати за кордоном
Марта	Польща, Італія	Швачкою, няня	2 роки, 2 роки	Влаштувалася вдома на роботу
Наталія	Італія	Няня, по догляду за старшими людьми	5 років	Продовжує працювати за кордоном
Ірина	Польща, Італія	Швачка, по догляду застаршими людьми, по контрактах прибирає в квартирах	2 роки, 6 років	Продовжує працювати за кордоном

Закінчення табл.

1	2	3	4	5
Ірина	Польща, Чехія, Італія	Швачкою, на фабриці чистили овочі, по догляду застаршими людьми, на фармацевтичній фірмі	1 рік, 1 місяць, 7 років	Переїхала туди жити
Марія	Італія	Няня, за контрактами прибирає в квартирах	8 років	Продовжує працювати за кордоном
Оксана	Чехія	На фабриці, продавцем в магазині	3 роки	Переїхала туди жити
Любов	Італія	По догляду за старшими людьми	6 років	Продовжує працювати за кордоном

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Кириленко Н. В.* Міграційні процеси в Україні та їхні соціальні наслідки / Н. В. Кириленко // *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства* : збірник наукових праць. У 2-х ч. Т. 2. – Харків : Видавничий центр Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, 2006. – 514 с.
2. *Жан-Пьер.* Альмадовар. Рассказ о жизни и индивидуальная траектория: сопоставление масштабов анализа.
3. *Володько В. В.* Ціннісні орієнтації сучасних трудових мігрантів з України (гендерний аспект) / В. В. Володько // *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Збірник наукових праць.* – Харків: Видавничий центр Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, 2004. – 621 с. – Режим доступу: <http://www.unian.net/ukr/news/news-181289.html>
4. *Чехович С. Б.* Міграційне право України : підручник / С. Б. Чехович. – К. : Школа, 2003. – 241 – 257 с.
5. *Прибиткова І. М.* Трудові мігранти у соціальній ієрархії українського суспільства: сучасні позиції цінності, життєві стратегії, стиль і спосіб життя / І. М. Прибиткова // *Соціологія: теорія методи, маркетинг.* – 2002. – № 4ю – С. 156–167.
6. *Мазука Л. І.* Трудова міграція українців до країн ЄС: сучасний стан, проблеми та шляхи їх вирішення / Л. І. Мазука // Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/sp/2010_3/010-017.pdf
7. Особистий архів автора, інтерв'ю WAV-01.
8. Особистий архів автора, інтерв'ю WAV-02
9. Особистий архів автора, інтерв'ю WAV-05
10. Особистий архів автора, інтерв'ю WAV-06
11. Особистий архів автора, інтерв'ю WAV-07
12. Особистий архів автора, інтерв'ю WAV-08
13. Особистий архів автора, інтерв'ю WAV-09
14. Особистий архів автора, інтерв'ю WAV-10
15. Особистий архів автора, інтерв'ю WAV-04
16. Особистий архів автора, інтерв'ю WAV-03

Стаття надійшла до редколегії 20.02.2013

Прийнята до друку 10.03.2013

THE SOCIAL PORTRAIT OF UKRAINIAN FEMALE LABOUR MIGRANTS ON THE BASIS OF THEIR MEMORIES

O. S. Khymovych

*Ivan Franko National University of Lviv,
Universytetska Str., 1, Lviv, 79000, Ukraine,
ksjyshonhello@yandex.ru*

The article used materials in the archive of the author. During the 2008 - 2011 years, was collected 30 narrative interviews, but in the age 2008-2009 were collected 10 interview narrative of women migrant labor. The aim of the article is to construct characteristics of social portrait of Ukrainian women labor migrants.

Key words: migration, migrant workers, social portrait.

СОЦИАЛЬНЫЙ ПОРТРЕТ УКРАИНСКИХ ЖЕНЩИН – ТРУДОВЫХ МИГРАНТОК СКВОЗЬ ПРИЗМУ ИХ ВОСПОМИНАНИЙ

О. С. Химович

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Университетская, 1, г. Львов, 79000, Украина,
ksjyshonhello@yandex.ru*

В статье использованы материалы собственного архива автора. В течение 2008–2011 гг., было собрано 30 нарративных интервью, однако в период 2008–2009 гг. было собрано 10 нарративных интервью с женщинами трудовыми мигрантки. Цель статьи состоит в том, чтобы сконструировать характеристики социального портрета украинских женщин трудовых мигранток.

Ключевые слова: миграция, трудовые мигранты, социальный портрет.